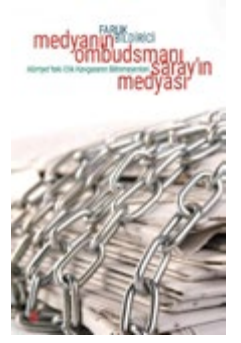

gazete duvar kitaP.

Medyanın
Ombudsmanı
Saray'ın Medyası
Ayrıntı
Yayınları'ndan...

SAYI: 153
YIL: 3

Dostluklar:
Abidin Dino ve
Fakir Baykurt
S: 24

1620'deki cadı
avından bugüne:
Kadınlar Adası
S: 30

Michel Leiris'in
'boğa güreşi' bir
başka!,
S: 37

NGŪGĨ WA THIONG'O

**NGÜĞİ WA
THİONG'O**

**Tarihsel bellek ve kültürel çelişkinin izinde:
Ngũgĩ wa Thiong'o**

gizem bilkay

**İktidar gömleğini
reddeden yazar: Ngũgĩ
wa Thiong'o**

doğuş sarpkaya

**Ngũgĩ wa Thiong'o:
Herkesin diktatörü kendine**

okan çil

**Dostluklar... Fakir Baykurt ve
Abidin Dino: Bir uzun yol**

sevengül sönmez

**Cadı avlarının edebi
intikamı: Kadınlar Adası**

beyza ertem

**Yaşamın ve ölümün kıyısında
bir dans**

ali bulunmaz

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Gizem Bilkay, Sevengül Sönmez,
Doğuş Sarpkaya, Ezgi Sivrikaya,
Beyza Ertem, Ali Bulunmaz, Okan Çil

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbaci
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza Modern Afrika edebiyatının öncü isimlerinden, Kenyalı postkolonyal düşünür ve romancı Ngũgĩ wa Thiong'o'yu taşıdık. Ngũgĩ, çalışmalarıyla kolonyalizmin işleyiş biçimini, felsefesini, dahası kültürel ve edebi alandaki temsillerini göstererek ilerici bir noktaya taşır.

Son olarak Ayrıntı Yayınları tarafından, Seda Ağar çevirisiyle okurla buluşan Kargalar Büyücüsü kitabıyla gündem olan yazarı Gizem Bilkay, Doğu Sarpkaya ve Okan Çil kaleme aldı.

Türkiye'de edebiyat editörlüğü denince ilk akla gelen kıymetli isimlerden Sevgül Sönmez "Dostluklar" adlı köşesiyle okurla buluşacak. Sönmez, ilk yazısında Fakir Baykurt ve Abidin Dino arasındaki dostluk ilişkisini anlatıyor.

Michel Leiris'in 'Boğa Güreşinin Aynası' kitabı Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından yayımlandı. Leiris'e göre boğa güreşinin tılsımlı bir yanı var; saygısız bir mücadele sonunda zafer denemeyecek bu edim, hem matador hem de boğa için düşme veya ölüm riski taşıyor. Ali Bulunmaz inceledi.

Kiran Millwood Hargrave'nin kaleme aldığı 'Kadınlar Adası' Anıl Ceren Altunkanat çevirisiyle İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. İlhamını 1620 yılındaki cadı avlarından alan metin, feminist bakış açısının edebiyattaki konumlanışıyla iyi bir örnek olarak okuru bekliyor. Beyza Ertem'in kaleminden...

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
**Saraybosna'dan distopyaya:
Yeni kitaplar...**

Akıcı dil, kaotik kontrast:
Alâmetler Kitabı

Tarihsel bellek ve kültürel çelişkinin izinde: Ngũgĩ wa Thiong'o

Ngũgĩ wa Thiong'o postkolonyal dönemde Afrika'nın yozlaşmış elitlerinin, halkın örgütlü mücadelesiyle mağlup edilebileceğine olan umudunu asla kaybetmiyor. Bunu ilk kitabından son kitabına kadar bütün yazdıklarında iliklerimize kadar hissediyoruz.

gizem bilkay

Ngũgĩ wa Thiong’o, eserleriyle Afrika edebiyatının öncüleri ve genç kuşak postkolonyal dönem yazarları arasında önemli bir bağlantı işlevi görür.

”Asla dinlenmeyeceğiz,

Toprağımız olmadan,

Gerçek özgürlüğe ulaşmadan

Kenya siyah halkın ülkesidir”

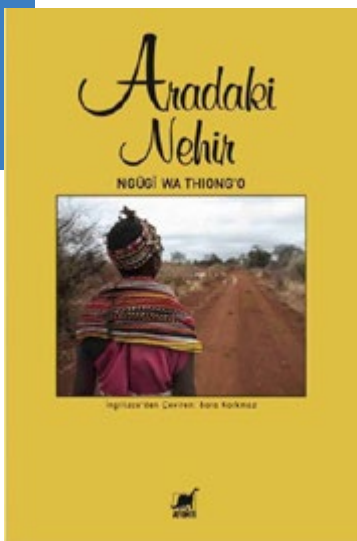
Bir Buğday Tanesi

1938 doğumlu Kenyalı ünlü yazar Ngũgĩ wa Thiong’o, eserleriyle Afrika edebiyatının öncüleri ve genç kuşak postkolonyal dönem yazarları arasında önemli bir bağlantı işlevi görür. Esaret altında tutulan ve bağımsızlığını kazanan bir toplumun tarihsel belleğinin kayıtlarını tutan kitaplarında ele aldığı temel konular; sömürgecilikten postkolonyaliteye geçiş, kendi kültürü ile sömürge düzeninin hayatları üzerinde oluşturduğu baskı arasında kalan topluluklar ve bağımsızlık sonrası kimlik/yönelim krizleri olmuştur.

BİR DİL BİR BAVUL: SÜRGÜNÜN EDEBİ BİÇİMLENİŞİ

İçine doğduğu coğrafyanın doğal bir neticesi olarak bütün hayatı direniş, ana dili mücadelesi, siyasi sürgün ve daha birçok olumsuzluk ile geçen yazar politik gerekçelerle 1978’de tutuklandıktan sonra, İngilizce yazmayı bırakmış ve ana dili Gikuyu ile eserler vermeye başlamış, sonrasında kitaplarını İngilizce’ye yine kendisi çevirmiştir.

Bütün demeçlerinde sürgün hayatını kendisinin seçmediğini, sürgünün ona dayatıldığını ısrarla belirtmesi, kendi ülkesine ve kültürüne olan bağlılığını bir kez daha gün yüzüne çıkarı-

Aradaki Nehir, Ngũgĩ wa Thiong'o, Çevirmen: Bora Korkmaz, 208 syf., Ayrıntı Yayınları, 2015.

İçine doğduğu coğrafyanın doğal bir neticesi olarak bütün hayatı direniş, ana dili mücadelesi, siyasi sürgün ve daha birçok olumsuzluklar ile geçen yazar politik gerekçelerle 1978'de tutuklandıktan sonra, İngilizce yazmayı bırakmış ve ana dili Gikuyu ile eserler vermeye başlamış, sonrasında kitaplarını İngilizce'ye yine kendisi çevirmiştir.

yor. Guardian'a verdiği bir röportajında "Bütün kitaplarımın konusu Kenya'da geçiyor, ancak bir tanesini oradayken yazabildim." demiştir. O bir tanesini de ironik bir şekilde Kenya'da bir hapisanede tuvalet kağıdının üzerine yazmıştır.

1982 yılında, ülkesine döndüğünde havaalanında katledileceğine dair bir istihbarat aldığında Londra'dan Kenya'ya dönüş için otelden çıkmak üzeredir; elinde bir bavulu vardır. Haber aldığından sonra mecburen elinde açılmamış bavuluyla Londra'da kalır. Sürgünde olduğunu uzun yıllar kabullenemez. Sürgün sözcüğü yerine kendi deyimi ile 'gemi kazası/shipwreck' tabirini tercih eder, bir an önce kurtulup eve ulaşacağını ümit eden bir 'kazazede' olarak görür kendini.

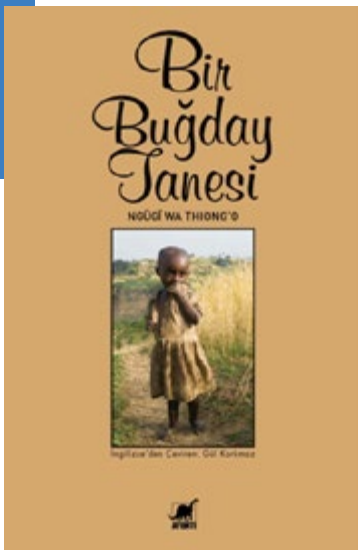
Ancak çok sevdiği ülkesine dönüşü o kadar çabuk olamayacaktır. 7 yıl sonra o bavul hala aynı şekilde durmaktadır. Bavulu ancak yıllar sonra New York'ta üniversitede profesörlük teklifini kabul ettiği zaman açar.

UHURU (ÖZGÜRLÜK) ÜTOPYASI

Yazarın eserlerini Kenya'nın tarihsel ve siyasi altyapısı ekseninde okumak doğru olacaktır. Ngũgĩ'nin erken dönem eserlerinde sömürgecinin ilk yıllarından Mau Mau isyanına kadar olan süreçte yaşanan kültürel çatışmaların birey ve topluma yansımalarını görürüz. 1920'den 1963'e kadar resmi olarak İngiltere sömürgesinde kalan Kenya'da yerel halkın yaşam şartlarının iyice kötüleşmesi, toplama alanlarında yaşamaya mecbur bırakılması, siyasi ve ekonomik faaliyetlerinin kısıtlanması ile birlikte 1952 yılında Mau Mau isyanı başlamış, yazar da o dönemki bütün ülke insanları gibi bu durumdan

Ngũgĩ wa Thiong’o, Guardian’a verdiği bir röportajında “Bütün kitaplarımın konusu Kenya’da geçiyor, ancak bir tanesini oradayken yazabildim” demiştir. O bir tanesini de ironik bir şekilde Kenya’da bir hapisanede tuvalet kağıdının üzerine yazmıştır.

Bir Buğday Tanesi, Ngũgĩ wa Thiong'o, Çevirmen: Gül Korkmaz, 304 syf., Ayrıntı Yayınları, 2014.

etkilenmiş, üvey abisini çatışmalarda kaybetmiş, annesi tutuklanarak işkence görmüştür.

İngiltere’de daha okuldayken yazmaya başladığı ve dilimize henüz çevrilmemiş olan ‘Weep Not Child’, Doğu Afrikalı bir yazar tarafından yayımlanan ilk İngilizce roman olma özelliğini taşımaktadır.

‘Aradaki Nehir’, Mau Mau İsyanı’ndan önce sömürgecinin ilk yıllarında geçer. Hikayede kendi idealleri, Hıristiyan misyonerler ve Afrika gelenekleri arasında bocalayan karakterler, mutsuz bir aşk ilişkisi ekseninde ele alınır. Tıpkı iki ‘düşman’ köyü bölen nehir gibi, her karakter kendi içinde kendi nehirlerini, inançlarını, hayallerini ve çelişkilerini barındırır.

Ngũgĩ’nin kendi hayatında bir dönem dindar bir Hıristiyan olup aynı zamanda Gikuyu gelenekleri gereği erkekliğe geçiş törenleri gibi dinsel ritüellere de katılıp bu inanın gereklerini yerine getirmesi, iki inanın arasında kalışı ve daha sonra Hıristiyanlığı reddedişi ile 1976’da sömürgeciliğin bir işareti olarak gördüğü James Ngũgĩ’den kendi adını Gikuyu mirasının şerefine Ngũgĩ wa Thiong’o olarak değiştirmesinin altyapısını bu kitapta açıkça görebiliriz.

‘Bir Buğday Tanesi’nde, yazarın kültürel gelenekçilikten yavaş yavaş kopuşunu ve Fanonist Marksizme doğru meyletmesini izliyoruz. Ngũgĩ, kitabın adında İncil’e feda etmenin ve yeniden doğumun bir parçası; “bir buğday tanesi ölmedikçe” deyişine atıfta bulunuyor. Bu kitap, siyasi izlenim ve tarihsel anlamda diğer eserlerine nazaran stratejik olarak daha fazla öne çıkıyor. Kenya’daki bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesine dair siyasi eksende, sömürgeciliğe karşı bir başkaldırı ve isyan anlatısı olan

kitap, Kenya halklarının gözünden sömürgeciliğin bütün yıkıcılığını okuyucunun gözleri önüne seriyor.

Kitabın üslubu da tıpkı hikayenin kendisi gibi bulutludur. Tanımlanamayan bir 'ben' anlatır öyküyü, yer yer bütün bir köy ve/veya halkın tek bir benliği gibidir, bir taraftan da yazar köydeki her bir karaktere tek tek yer verip onların da gizlerini ve hikayelerini açığa çıkararak, hepsini tek tek onurlandırır. Hem tekil, hem çoğul anlatımlı, psikolojik romanın sınırlarının genişleyerek kamulaştığı bir kitaptır Bir Buğday Tanesi.

Yazarın 1967'de bu kitapla beraber tartışmaya açtığı politik ve kültürel meseleler günümüz neoliberal ekonomi üzerine kurulu dünyada hala yanıtızsız kalıyor. Bunlardan iki tanesini tekrar soralım; Uhuru nedir? Kenya gerçekten özgür ve bağımsız bir ülke midir?

NE İÇİN SAVAŞIYORDUK?

1977'de yazdığı Kan Çiçekleri yazarın en karanlık ve ağır atmosfere sahip kitabıdır. Farklı zamanlarda öldürülen üç ünlü iş insanının cinayetine neden olan koşullar ve birbirleriyle bağlantısı ekseninde Kenya'nın ahlaki ve siyasi 'çöküş' dönemlerine tanıklık ediyoruz. Ngũgĩ, bu kitapta kendi çocukları tarafından yok edilen bir toplum tasviri ile karşımıza çıkıyor. Kitabın kurgulanışında ve üslubunda sözlü gelenek daha az yer tutarken, İncil ve Hıristiyanlık referansları, William Shakespeare alıntıları, İngiliz kültürüne göndermeleri mevcut. Yazarın burada Afrika geleneklerinden uzaklaşp, para ve mevki için kültüründen vazgeçen kendi ülkesinin insanlarına biçimsel olarak bir nazire yaptığını söylemek çok da yanlış olmaz.

Yazarın eserlerini Kenya'nın tarihsel ve siyasi altyapısı ekseninde okumak doğru olacaktır. Ngũgĩ'nin erken dönem eserlerinde sömürgecinin ilk yıllarından Mau Mau isyanına kadar olan süreçte yaşanan kültürel çatışmaların birey ve topluma yansımalarını görürüz.

İngiltere’de daha okuldayken yazmaya başladığı ve dilimize henüz çevrilmemiş olan ‘Weep Not Child’, Doğu Afrikalı bir yazar tarafından yayımlanan ilk İngilizce roman olma özelliğini taşımaktadır.

Kan Çiçekleri, Ngugi wa Thiong'o,
Çevirmen: Seda Açar,
480 syf., Ayrıntı Yayınları, 2019.

Ngūgī, bu kitapla beraber adeta karşımıza diki-
lir ve şöyle der: Mau Mau ne işe yaradı? Ne için
savaşıyorduk? Kendinize gelin ve Kenya’yı ne
hale getirdiğinize bakın!

2006’da yazdığı Kargalar Büyücüsü’nde, Af-
rika’nın sömürge sonrası tarihinin çok uzun
bir dönemine tanıklık eden destansı bir kitap-
la karşı karşıya kalıyoruz. Yer yer biçimsel ola-
rak Marquez ve Bulgakov esintileri barındıran
kitap, taşıdığı kültürel miras ve anlatım diliyle
özgün bir noktada yer alıyor.

“Yazılı kelimeler de şarkı söyler” diyen Thiong’o,
gerçekten de kelimelere şarkı söylediği bu bü-
yük eserinde düzyazıyı aşarak yerelden doğan
bir dil kuruyor; sözlü diyaloglara, atasözleri, bil-
meceler ve çok sesli anlatımlara başvuruyor ve
kitabın alametifarikası buradan geliyor. Yazarın
sözlü geleneklerden beslendiği bu kitapta hayatı
boyunca savunduğu ve uğruna özgürlüğünden
yoksun bırakıldığı anadilinin ve kültürünün
lezzetini aktarırken toplumsal olanı sanatla bir
araya getirip hikayeyi gerçekçi bir atmosferde
yeniden var ediyor. Kargalar Büyücüsü’nün bu
yönüyle çoksesli / polifonik bir roman oldu-
ğunu söyleyebiliriz. Yazar kendisini bilinçli olarak
metnin dışında tutup bir gözlemci, eşlikçi ola-
rak kurgulayıp dış seslerin anlatıyı yönetmesine
izin veriyor.

Gikuyu dilinde yazdığı bu romanı kendisi İn-
gilizceye çeviren Ngugi, İngilizceyi de kendi
orijinal metninin estetik özelliklerine ve yerel
anlatımlarına uyacak şekilde yapılandırarak
postkolonyal gerçekliği karakterize eden kül-
türlerarası melez etkileşimi kendisi kurguluyor.

‘Bir Buğday Tanesi’nde, yazarın kültürel gelenekçilikten yavaş yavaş kopuşunu ve Fanonist Marksizme doğru meyletmesini izliyoruz. Ngũgĩ, kitabın adında İncil’e feda etmenin ve yeniden doğumun bir parçası; “bir buğday tanesi ölmedikçe” deyişine atıfta bulunuyor.

Kargaların Büyücüsü, Ngũgĩ wa Thiong'o, Çevirmen: Seda Açar, 800 syf., Ayrintı Yayınları, 2021.

Yazarın Aradaki Nehir’den Kargalar Büyücüsü’ne kadar olan kitaplarını kronolojik sırayla okuduğunuzda hem Kenya siyasi tarihinin hem de Ngũgĩ’nin kendi edebi yolculuğunun ve dönüşümünün katmanlarını görebilirsiniz.

Bütün kitaplarında çok sevdiği ülkesi Kenya’nın sömürge öncesi, esnası ve sonrasında olup bitenleri, dünyanın gözleri önünde gerçekleşen sömürü, soygun ve yağma düzenini ifşa ederken yazar aslında malumun ilanını yazıyor, dünyanın başını öte yana çevirdiği, sömürge sonrası kaderine terkettiği bir ülkenin enkazını kaldırırken, yine henüz dilimize çevrilmemiş ‘Decolonising The Mind’ kitabında aşağıdaki retorik soruları soruyor:

“Bir yazar, neo-köleler köle olduklarını cümle aleme kendileri ilan ederken, bu gerçeği okuyucularıyla paylaşarak onları nasıl şok edebilir ki? Bu insanlık karşıtı suçların failleri suçlarını gizleme gereği bile duymazken, hatta özellikle bazı durumlarda çocuk katliamlarını, yolsuzlukları, hırsızlıkları ve bütün bir ulusu sömürmelerini alenen ve gururla kutluyorken; onların soykırımcılıklarına, yağmacılıklarına, soygunculuklarına ve hırsızlıklarına dikkat çekerek okuyucularınızı nasıl dehşete düşürebilirsiniz? Kendi demeçleri ve söylemleri tüm kurgusal abartıları geride bırakırken, biz onları nasıl hicvedebiliriz ki?”

UMUT, HER ŞEYE RAĞMEN

Thiong’o, hayatı mücadele ile geçmiş bir yazar. Yazdıkları; doğduğu ve büyüdüğü ülkenin, anadilinin, kültürünün, beslendiği coğrafyanın kalbinden geliyor, mücadelesi de her şeyden daha gerçek. Kitapları

Thiong'o, hayatı mücadele ile geçmiş bir yazar: Postkolonyal dönemde Afrika'nın yozlaşmış elitlerinin, halkın örgütlü mücadelesiyle mağlup edilebileceğine olan umudunu asla kaybetmiyor. Bunu ilk kitabından son kitabına kadar bütün yazdıklarında iliklerimize kadar hissediyoruz.

da bu yüzden okuyucuyu derinden etkiliyor. Bütün bu mücadelenin içerisinde öfkeli olmak için birçok neden varken her şeye rağmen umudu yüceltiyor. Thiong'o postkolonyal dönemde Afrika'nın yozlaşmış elitlerinin, halkın örgütlü mücadelesiyle mağlup edilebileceğine olan umudunu asla kaybetmiyor. Bunu ilk kitabından son kitabına kadar bütün yazdıklarında iliklerimize kadar hissediyoruz.

Son yıllarda adı Nobel Edebiyat Ödülü için sıkça geçen Ngũgĩ wa Thiong'o'nun önümüzdeki yıllarda bu kıymetli ödüle değer görülmesi bizce şaşırtıcı olmayacaktır.

İktidar gömleğini reddeden yazar: Ngũgĩ wa Thiong'o

Ngũgĩ wa Thiong'o'nun eserleri Kenya'daki sömürgeciliğe karşı mücadelenin tarihini anlatır. Aradaki Nehir, beyaz adamın Kenya topraklarını gasp etmeye başladığı günleri anlatır. Bir Buğday Tanesi, Mau Mau İsyanı'nı ve bağımsızlaşma sürecine odaklanır. Kan Çiçekleri'nde sömürgecilerin elbiselerini giymeye başlayan siyah adamın hikâyesini okuruz. Kargalar Büyücüsü ise tüm dünyadaki diktatörleri, güce tapanları ve onlarla mücadeleyi sürdüren halkları merkezine alan bir destan olarak okunabilir.

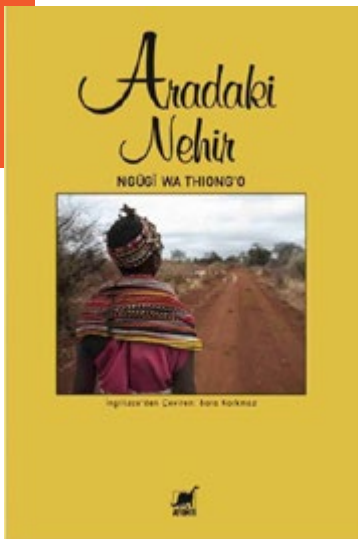
doğuş sarpkaya

Türkçede Bir Buğday Tanesi romanı 2014'te Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanan Ngũgĩ wa Thiong'o her sene Nobel ile ödüllendirileceğini düşünenlerin sayısı hiç de az değil.

Son yıllarda Nobel Ödülü ile ilgili tahminler alınmaya başlandığında bazı yazarların öne çıktığını gözlemleriz. Adonis, Murakami, Kundera, Marias isimlerinin yanında Türkiyeli okurların yakın zamana kadar çok da tanımadığı birinin daha tahminlerde üst sırada olduğunu görürüz: Ngũgĩ wa Thiong'o. Türkçede Bir Buğday Tanesi romanı 2014'te Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanan Kenyalı yazarın her sene Nobel ile ödüllendirileceğini düşünenlerin sayısı hiç de az değil. Ödülü almamasını normal karşılayanlar ise yazarı, eserlerinde modası geçmiş bir gerçekçiliğin varlığını ve önceliğinin ulusal bir kültürün yaratılması olmasını öne sürerek eleştirmeye devam ediyorlar.

Bu eleştirilerin kaynağı biraz da üçüncü dünya edebiyatının niteliği konusunda yapılan elitist, değer düşürücü yorumlar. Ulusal kültür yaratma çabası ile yazılan eserlerdeki hamasetten uzak anlatılarıyla hem sömürgeciliği hem de sömürgecilik sonrası egemenlik ilişkilerinin yarattığı hayal kırıklığını tartışmaya açan Ngũgĩ wa Thiong'o'yu bu önyargılarla değerlendirmek başlı başına sorunlu. Özellikle ilk dönem eserlerindeki gerçekçiliğin, yaşanan felaketleri imgesel ya da üçüncü dünya ülkelerine uygun görülen 'büyülü' anlatım kapanına bir tepki olarak ortaya çıktığını söylemeliyiz. Ayrıca gerçekçiliğin de başka bir kapana dönüşebileceğinin farkındadır. Onun için tüm edebi hayatını içerik ile biçim, yani roman sanatının gerekleri ile derdi arasındaki diyalektik bir ilişkiyi dengeli bir şekilde kuran bir yazar olarak sürdürmeyi hedeflemiştir. Türkçede beş kitaba ulaşan külliyatı da bunu doğrular nitelikte.

Aradaki Nehir, Ngũgĩ wa Thiong'o, Çevirmen: Bora Korkmaz, 208 syf., Ayrıntı Yayınları, 2015.

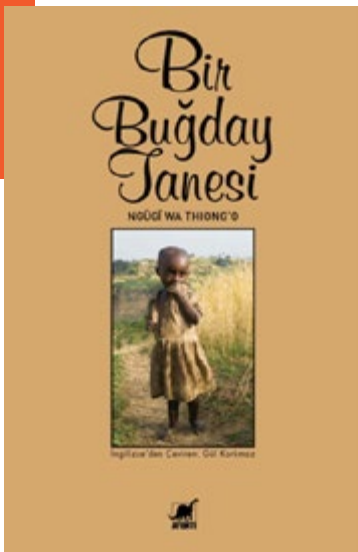
Ödülü almamasını normal karşılayanlar ise yazarı, eserlerinde modası geçmiş bir gerçekçiliğin varlığını ve önceliğinin ulusal bir kültürün yaratılması olmasını öne sürerek eleştirmeye devam ediyorlar

ROMANLARLA KENYA TARİHİ

Ngũgĩ wa Thiong'o'nun eserleri aynı zamanda Kenya'daki sömürgeciliğe karşı mücadelenin tarihini anlatır. Eserlerin yayımlanış sırası ile mücadelenin kronolojisi birbirine uyar. Aradaki Nehir, beyaz adamın Kenya topraklarını gasp etmeye başladığı günleri anlatır. Bir Buğday Tanesi, Mau Mau İsyanı'nı ve sonrasındaki bağımsızlaşma sürecine odaklanır. Kan Çiçekleri'nde sömürgecilerin takım elbiselerini giymeye başlayan siyah adamların hikâyesini okuruz. Yazarın önceki romanlarında bir tehlike olarak görüp uyardığı şey gerçekleşmiş, bağımsızlık sonrasında halkı tahakküm altına alan başka bir asalak sınıf ortaya çıkmıştır. Kargalar Büyücüsü ise tüm dünyadaki diktatörleri, güce tapınları ve onlarla mücadeleyi sürdüren halkları merkezine alan bir destan olarak okunabilir.

Burada küçük bir parantez açmak gerekiyor. Ngũgĩ wa Thiong'o'nun yazarlık hayatı düz bir çizgide ilerlediğini iddia etmek zordur. 1963'te gelen bağımsızlık sonrasında yazdığı Aramızdaki Nehir, henüz ikinci romanını yazan genç bir yazarın elinden çıktığı hissedilen, arazlarla dolu bir romandır. Romanda karakterler derinleştirilememiş, kurmaca içinde çatışmaları destekleyecek ve zenginleştirilecek atmosfer yeterince güçlü kurulamamıştır. Bu eksikler de ister istemez didaktik bir roman okunduğu hissi yaratır okurda. Fakat yazarın derdinin gerçek çelişkilere açığa çıkarmak olduğu romanın her satırında hissedilir. Aradaki Nehir'in tüm eksiklerine rağmen ümit vaat eden bir yazarın elinden çıktığını hissettiren şey tam da budur.

Kenya'nın kurtuluş gününe odaklanan Bir Buğday Tanesi umutların boşa olmadığını kanıtlayan bir roman olarak 1967'de yayımlandı. Ngũgĩ

Bir Buğday Tanesi, Ngũgĩ wa Thiong'o, Çevirmen: Gül Korkmaz, 304 syf., Ayrıntı Yayınları, 2014.

Ngũgĩ wa Thiong'o'nun eserleri aynı zamanda Kenya'daki sömürgeciliğe karşı mücadelenin tarihini anlatır. Eserlerin yayımlanış sırası ile mücadelenin kronolojisi birbirine uyar. Aradaki Nehir, beyaz adamın Kenya topraklarını gasp etmeye başladığı günleri anlatır. Bir Buğday Tanesi, Mau Mau İsyanı'nı ve sonrasındaki bağımsızlaşma sürecine odaklanır. Kan Çiçekleri'nde sömürgecilerin takım elbiselerini giymeye başlayan siyah adamların hikâyesini okuruz.

wa Thiongo, geçmişten geleceğe mekik dokuyarak, Kenya ulusal kurtuluş mücadelesini ve bu süreçte yaşananları ülkenin iç bölgelerindeki Thabai Köyü'nü mercek altına alarak anlatır. Romanı kısaca özetlemek gerekirse, 1952-1960 döneminde uygulanan olağanüstü hâl günlerinde tevkif kampına kapatılan ve orada bir kahramana dönüşen Mugo'nun Uhuru (Özgürlük) gününde bir konuşma yapması beklenmektedir. Mugo ise tüm yaşadıklarının ağırlığını omuzlarında hissettiği için köyde yalnız yaşamayı tercih etmektedir. Olağanüstü hâl döneminde bir ihanet sonucu sömürgecilerce yakalanıp katledilen devrimci komutan Kihika'nın silah arkadaşı General R. ise haini bulmak için çaba göstermektedir.

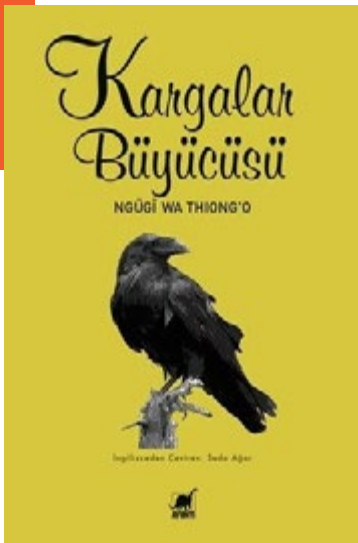
İSTİSNA KURALA DÖNERKEN

Ngũgĩ wa Thiongo, romanı yarattığı karakterlerin geçmişi üzerine kurgulayarak uluslaşma sürecinin sancılarını masaya yatırır. Köyün önde gelenlerinin, Mugo'yu ikna etmeye çalışırken geçmişlerini de öğreniriz. Köyün zengini ve ailesine dönmek için tevkif kampında birlik yemini ettiğini itiraf eden Gikonyo, onun güzel ama mutsuz karısı Mumbi, OHAL döneminde yemini itiraf edip sömürge polisi olan Karanja ve 1920'lerdeki ilk isyan dalgasında yer almış Warui'nin hikâyeleri ortaya döküldükçe Kenya'da yaşananlar netleşmeye başlar. Sömürgecilikten kurtuluşun dördüncü yılında yayımlanan roman, hamaset ve kahramanlık öyküleri anlatmaya gönül indirmeyerek, Kenya'da yaşanan gerçekliği tüm yönleriyle ele almaya çalışır.

Bir Buğday Tanesi'nde sayfalar ilerledikçe Hannah Arendt'in sömürgelelerde yaşanan insanlık dışı tecrübelerin her iki dünya savaşında yaşanacakların provası olduğu yönündeki tespitini

Kargalar Büyücüsü
ise tüm dünyadaki
diktatörleri, güce
tapanları ve onlarla
mücadeleyi sürdüren
halkları
merkezine alan
bir destan olarak
okunabilir.

Kargaların Büyücüsü, Ngugi wa Thiong'o, Çevirmen: Seda Açar, 800 syf., Ayrintı Yayınları, 2021.

hatırlarız. Buna ek olarak Achille Mbembe'nin şu sözleri de kulaklarımızda çınlar: “Sömürgeleler, savaşın ve düzensizliğin, siyasalın içsel ve dışsal figürlerinin yan yana durduğu ya da birbirinin yerini aldığı yerlerdir. Sömürgeleler, hukuksal düzenin denetimlerinin ve garantilerinin askıya alınabilirliğinin mükemmel örneği durumundaki yerlerdir – istisna halinin şiddetinin ‘uygarlığın’ hizmetinde işlediğinin varsayıldığı yerler.”

Romanda, ormanda saklanan gerillalar ile yapılan savaşta tüm halkın nasıl terörize edildiğini; suçlu-suçsuz tüm halkın uygarlığı sindirememiş barbarlar olarak nasıl etiketlendiğini; tevkif kamplarında yargılanmadan tutulan binlerce insanın nasıl işkencelerden geçirildiğini; köylülerin gerillalara yardım ettikleri öne sürülerek nasıl fişlendiklerini; kadın, erkek demeden tüm köy halkının köy etrafına açılacak hendek için nasıl insafsızca, kırbaçlanarak çalıştırıldıklarını okurken istisna halinin nasıl gündelik bir deneyime dönüştüğünü düşünmeden edemeyiz. Bu insanlık dışı uygulamalara rağmen Kenyalıların özgürlük mücadelesine nasıl tutundukları da cisimleşir romanda. Ama bu noktada bile Ngugi wa Thiong'o, bir kahramanlık destanı yazmaktan uzak durmaya çalışarak roman karakterlerini zaafları, arzuları, eksiklikleri ve güçlü yönleriyle “insan” olarak yansıtmaya özen göstererek Aradaki Nehir’de düştüğü hatayı yinelemekten kurtulur.

İKAZ VE HAYAL KIRIKLIĞI

Bir Buğday Tanesi’ni iyi bir roman, hatta bir başyapıt yapan şey Ngugi’nin edebi sezgilerinin metnin uluslaşma güzellemesine dönüşmesini ve ülke içindeki iktidar kliklerinden herhangi birinin militanı olmasını engellemesi. Daha

Burada küçük bir parantez açmak gerekiyor. Ngũgĩ wa Thiong'o'nun yazarlık hayatı düz bir çizgide ilerlediğini iddia etmek zordur. 1963'te gelen bağımsızlık sonrasında yazdığı Aramızdaki Nehir, henüz ikinci romanını yazan genç bir yazarın elinden çıktığı hissedilen, arazlarla dolu bir romandır. Romanda karakterler derinleştirilememiş, kurmaca içinde çatışmaları destekleyecek ve zenginleştirecek atmosfer yeterince güçlü kurulamamıştır. Bu eksikler de ister istemez didaktik bir roman okunduğu hissi yaratır okurda.

sonra yayımlanan Kan Çiçekleri de benzer şekilde Kenya'daki dönüşüme ve iktidarın el değiştirmesinin ezilenlerin hayatında bir farklılık yaratmamasına odaklandı. Bir Buğday Tanesi'nin yazıldığı dönemde yazarın üzüntüyle ikaz ettiği her şey gerçekleşmişti. Kan Çiçekleri'nde bu gerçekliği sayfalara taşıdı. Kenya'da sömürgecilik sonrası dönemde yaşananlar sömürge döneminde yaşananların yansıması oldu. Sömürgeciler tarafından el konulan ve beyaz yerleşimcilere tahsis edilen topraklar, bağımsızlık sonrası dönemde siyasi elitlerin ve büyük sermayeli iş insanlarının eline geçmeye başladı. Sömürgecilik öncesinde kolluk kuvvetinde yer alanlar ise polis gücü ve orduda etkinliklerini korudular. Bağımsızlık Savaşı sırasında sömürülen, mülksüzleştirilen, işkenceye maruz kalan halk ise yeni dönemde iş güvencesinden ve insanca yaşamdan mahrum bırakıldı. Her seçim döneminde toprak reformu sözleri verilse de köylülerin kendilerinden gasp edilen arazileri geri alma şansları hiç olmadı.

Ngũgĩ wa Thiongo, sömürgecilerin Kenya'ya gelişinden günümüze kadar geçen süreçte, yaşanan dönüşümü romanlarına taşıdı. Sömürgeciliğin bir ülkenin iliklerine nasıl işlediğini, sömürü mekanizmalarının iktidar el değiştirse de işlemeye nasıl devam ettiğini sürekli bir şekilde araştırdı. Türkçede geçtiğimiz günlerde yayımlanan son romanı Kargalar Büyücüsü'nde de bu mekanizmaların tüm totaliter rejimlerin temel özelliği olmasını mizahi bir dille anlattı.

Ngũgĩ wa Thiongo tüm romanlarında, "uygarlık" adına uygulanan denetimsiz, insanlık dışı şiddeti ve bir halkın tutsak edilişini inatla dillendirir. Ayrıca halkın sadece şiddetle tutsak alınmadığını, medeniyet anlatısının ve dinin de hegemonyanın kuruluşunda kurucu bir rol oy-

Ngũgĩ wa Thiongo, sömürgecilerin Kenya'ya gelişinden günümüze kadar geçen süreçte, yaşanan dönüşümü romanlarına taşıdı. Sömürgeciliğin bir ülkenin iliklerine nasıl işlediğini, sömürü mekanizmalarının iktidar el değiştirse de işlemeye nasıl devam ettiğini sürekli bir şekilde araştırdı. Türkçede geçtiğimiz günlerde yayımlanan son romanı Kargalar Büyücüsü'nde de bu mekanizmaların tüm totaliter rejimlerin temel özelliği olmasını mizahi bir dille anlattı.

nadığını anımsatır. Jomo Kenyetta'nın sözleri her daim yankılanır Ngũgĩ'nin satırlarının arasında: "Avrupalılar geldiklerinde onların elinde İncil, bizim elimizde ise topraklarımız vardı. Bize gözlerimizi kapatıp dua etmeyi öğrettiler. Gözlerimizi açtığımızda baktık ki İncil bizim elimizdeydi. Topraklarımız ise beyazların olmuştu." Toprakları beyazlardan kurtarıldıktan sonra ise siyahların mücadelesinin sadece beyaz güce karşı verilmediğinin, kendi bedenleri içine yerleşen beyaz düşünceye karşı da durulması gerektiğinin anlaşıldığını vurgular, Ngũgĩ wa Thiongo. Onun için ezilenlerin Bir Buğday Tanesi'nin kahramanlarından Kihika'nın sözlerini her daim akılda tutması gerekir: "Sizi tüketen şey giysilerinizin içindedir."

Ngũgĩ wa Thiong'o: Herkesin diktatörü kendine

Ngũgĩ wa Thiong'o'nun romanı 'Kargaların Büyücüsü', Ayrıntı Yayınları tarafından Seda Ağar çevirisiyle yayımlandı. Thiong'o'un, hayali bir ¼lke olan Aburirya'da geçen kitabı, her ne kadar bir Kenya eleştirisi yapmış olsa da herkesin diktatörü kendinedir. Hal böyle olunca hem diktatörlerin yol ve yöntemlerinin hem de isyancıların birliği ve beraberliğinin başka ¼lkelerle ne denli benzerlik taşıdığını da görmüş oluruz.

okan il

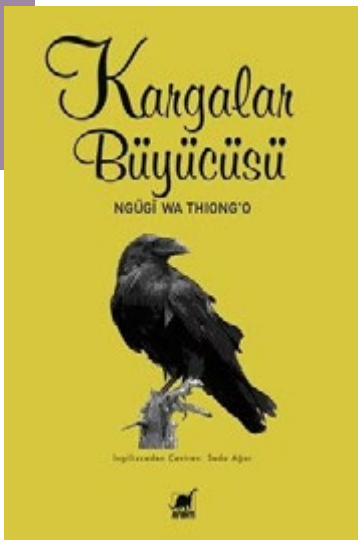
Ngũgĩ wa Thiong'o çeşitli tiyatro oyunları ve romanlarla ismini duyurmaya başladığı yıllarda, bir yandan da Nairobi Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı üzerine dersler verir.

1938 yılında Kenya'da dünyaya gelen Ngũgĩ wa Thiong'o, Afrika edebiyatının önemli kalemlerinden biri olarak bilinir. Ancak onu sadece bir yazar olarak düşünemeyiz, Thiong'o başta Kenya'nın, daha sonra Afrika'nın sömürü dolu tarihiyle, sömürü sonrası kukla diktatörleriyle, yoksullukla, cehaletle, kadın düşmanlığıyla uzun yıllar boyu mücadele etmiş bir fikir insanıdır aynı zamanda. Hal böyle olunca Thiong'o'nun hayatının sürgünlerle, hapislerle, yasaklar ve ölüm tehditleriyle geçtiğini de tahmin etmek zor değil.

Thiong'o çeşitli tiyatro oyunları ve romanlarla ismini duyurmaya başladığı yıllarda, bir yandan da Nairobi Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı üzerine dersler verir. Diktatörlüğe karşı olan tutumuyla, özgürlük ve insan haklarına dair konuları işlemesiyle olumlu-olumsuz pek çok bakışı üzerine çeken Thiong'o, Ngũgĩ wa Mirii ile beraber yazdığı 'I Will Marry When I Want' oyunu nedeniyle tutuklanır. Hakkında yürütülen uluslararası kampanyanın sonuç vermesiyle de bir yıl sonra serbest kalır.

Tutukluluğu süresince bundan sonraki eserlerini ana dilinde, Kikuyuca yazmaya karar verir. Bu dildeki romanı 'Devil on the Cross'u cezaevindeyken tuvalet kâğıdına yazar. Hapishaneden çıktıktan sonra üniversitedeki görevine dönmesine izin verilemeyen Thiong'o, aldığı ölüm tehditlerinin ardından yurt dışına çıkmak zorunda kalır ve 1982'de önce İngiltere'ye, sonra da Amerika'ya gider. Burada çeşitli üniversitelerde edebiyat dersleri vermeye başlar.

2004 yılında Thiong'o ve eşi Njeeri sürgünden dönüp Kenya'ya yerleştiklerinde, bir gece evlerine hırsızlar girer ve Njeeri'ye cinsel saldırıda bulunurlar. Thiong'o, BBC'ye yaptığı açıklama-

Kargaların Büyücüsü, Ngũgĩ wa Thiong'o, Çevirmen: Seda Açar, 800 syf., Ayrıntı Yayınları, 2021.

da, bunun siyasal bir saldırı, hırsızlığın göstermelik olduğunu iddia eder ve eşiyile beraber yeniden Amerika'ya gider.

Hemen her yıl Nobel Ödülü adayları arasında yer alan Thiong'o, bugünlerde California Irvine Üniversitesi'nde edebiyat profesörü olarak görev almaya ve gerek kurmaca gerek kurgu dışı eserleriyle insan haklarına, eşitliğe ve özgürlüğe dikkat çekmeye devam etmektedir.

HAYALİ BİR ÜLKE: ABURİRYA

Thiong'o'nun Türkçeye çevrilmiş beş kitabı var. 'Bir Buğday Tanesi', 'Aradaki Nehir', 'Zihni Sömürgeci Azad - Afrika Edebiyatında Dil Politikası', 'Kan Çiçekleri'. Thiong'o'nun geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini alan 'Kargaların Büyücüsü' adlı romanı da Ayrıntı Yayınları tarafından yayınlandı ve Seda Ağar tarafından dilimize kazandırıldı.

'Kargaların Büyücüsü', hayali bir ülke olan Aburirya'da geçer. Aburirya da vaktiyle sömürge olan ülkelerden biridir. Bağımsızlık savaşı sonrasında ülke fiili sömürüden kurtulur ancak ekonomik-siyasal sömürü devam eder. Sözde demokrat, özde diktatör olan Hükümdar, Batı tarafından desteklediği için koltuğunu korur ve istediği gibi hüküm sürer. Öte yandaysa bu düzenden rahatsız olan ve daha iyi şartlarda yaşamak için mücadele eden bir halk vardır.

Hükümdar, koltuğunu korumak ve yönetimini uzun yıllar boyu devam ettirmek için her yolu gözü almışken, romanın asıl trajikomik tutumunu Hükümdar'ın yanındakiler belirler. Onlar da makamlarını, gelirlerini yitirmemek adına Hükümdar'dan çok Hükümdar destekçisi olurlar. Ancak ne yaparlarsa yapsınlar halkın öfkesi gün geçtikçe artmaktadır.

Diktatörlüğe karşı olan tutumuyla, özgürlük ve insan haklarına dair konuları işlemesiyle olumlu-olumsuz pek çok bakışı üzerine çeken Thiong'o, Ngũgĩ wa Mirii ile beraber yazdığı 'I Will Marry When I Want' oyunu nedeniyle tutuklanır. Hakkında yürütülen uluslararası kampanyanın sonuç vermesiyle de bir yıl sonra serbest kalır.

Tutukluluğu süresince bundan sonraki eserlerini ana dilinde, Kikuyuca yazmaya karar verir. Bu dildeki romanı ‘Devil on the Cross’u cezaevindeyken tuvalet kâğıdına yazar. Hapishaneden çıktıktan sonra üniversitedeki görevine dönmesine izin verilemeyen Thiong’o, aldığı ölüm tehditlerinin ardından yurt dışına çıkmak zorunda kalır

Kan Çiçekleri, Ngũgĩ wa Thiong'o,
Çevirmen: Seda Açar,
480 syf., Ayrıntı Yayınları, 2019.

Başını kadınların çektiği isyan hareketi çok yönlü eylemlerle Hükümdar’ı ve yaşanan koşulları protesto etse de medya Hükümdar’ın yanındadır. Haberleri çarpıtıp öyle bir hale getirir ki ülkenin bu kadar kötü durumda olmasının tek sebebini “teröristler”e bağlar. Yoksa Hükümdar müthiş vefakâr ve halkından başka bir şeyi düşünmeyen, ulu bir insandır.

Hükümdar’ın trajikomik hayalleri ve iktidarını sürdürüp Aburirya’yı büyük bir ülke olarak gösterme çabasına karşılık halkın isyanı sürerken ‘Kargaların Büyücüsü’nün ortaya çıkmasıyla işler iyice karışmaya başlar.

İSYANIN BÜYÜSÜ

“Aburirya Yahudilerin yapamadığını yapacak, Cennet kapılarına dek uzanan bir bina inşa edecek, böylelikle de Hükümdar her gün günaydın, iyi akşamlar demek ya da yalnızca gününüz nasıl geçti diye sormak için Tanrı’ya seslenebilecekti. Hükümdar Tanrı’nın nasihatlerini günlük olarak alacak, bu da Aburirya’nın hızla insanlığın o güne dek düşlemediği kadar yükseklerle çıkmasını sağlayacaktı.”

Özgür Aburirya Cumhuriyeti’nin Hükümdar’ı, Babil Kulesi’ni andıran ve Cennet’e Yürüyüş adı verilen bu yapı için çok heyecanlıdır. Böylece bütün dünyanın Aburirya’ya, yani kendisine hayran olacağına inanır. Ancak bir problem vardır. Bu yapıyı inşa etmek için gereken ekonomik kaynaktan mahrumdur.

Hükümdar ve şürekâsı bu kaynağı bulmak için Global Bank’tan kredi bulmaya ve iç isyanlarla uğraşırken, isyanın birleştiği Halkın Sesi Hareketi ve bu hareketin lideri konumundaki Nyawĩ-

“

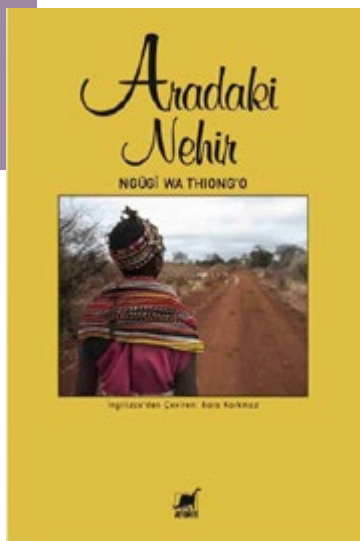
Thiong'o'nun Türkçeye çevrilmiş beş kitabı var. 'Bir Buğday Tanesi', 'Aradaki Nehir', 'Zihni Sömürge'den Azad - Afrika Edebiyatında Dil Politikası', 'Kan Çiçekleri'. Thiong'o'nun geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini alan 'Kargaların Büyücüsü' adlı romanı da Ayrıntı Yayınları tarafından yayınlandı ve Seda Açar tarafından dilimize kazandırıldı.

ra'nın hikâyesine ve oradan da 'Kargaların Büyücüsü'ne geçeriz.

'Kargaların Büyücüsü', halk üzerinde öyle büyük bir etkiye sahiptir ki Hükümdar ve şürekası bunun önüne geçmek için her şeyi seferber etmek zorunda kalırlar. Bu yolda öyle trajikomik fikir ve durumlarla uğraşırlar ki yer yer kahkaha atmamak için kendimizi zor tutarız.

Thiong'o'un kalemini bu denli lezzetli kılan şey de sanırım budur. Aburirya her ne kadar kurmaca bir ülke de olsa, gerek işleyişi gerek yönetimiyle bu ülkenin Kenya'nın bir temsili olduğunu anlarız. Hükümdar'ın da Kenya'nın ikinci devlet başkanı Daniel Toroitich arap Moi'nin karikatürize edilmiş bir hali olduğu da yapılan yorumlar arasındadır. Thiong'o, Kenya'nın geçirdiği tüm bu dönüşümlerin hem birebir şahidi hem de defalarca bunun yükünü çekmekle cezalandırılan bir aydın olarak duygu istismarına hiç bulaşmadan hicvin büyük gücüyle eleştirilerini birbiri ardına sıralarken, dönüp dolaşp yine insan haklarından, özgürlükten ve eşitlikten dem vurur.

Thiong'o'un her ne kadar bir Kenya eleştirisi yapmış olsa da herkesin diktatörü kendinedir. Hal böyle olunca hem diktatörlerin yol ve yöntemlerinin hem de isyancıların birliği ve beraberliğinin başka ülkelerle ne denli benzerlik taşıdığını da görmüş oluruz.

Aradaki Nehir, Ngugi wa Thiong'o, Çevirmen: Bora Korkmaz, 208 syf., Ayrıntı Yayınları, 2015.

Dostluklar... Fakir Baykurt ve Abidin Dino: Bir uzun yol

'Bir Uzun Yol' 1989'da Ortadoğu Yayınları tarafından yayımlanır. Fakir Baykurt, 17 Mayıs 1989'da yazdığı mektupta kitabın Türkiye'de eleştirildiğinden bahseder, eleştirilere üzölmüş olmakla birlikte Abidin Dino'nun desteği ve "kol kanat gerışı" moralini yükseltir. Mektupta, kitabı Türkiye'de kendi çevresine gönderdiğini ama ulaştırmak istediği başka kişiler olduğunu yazar, bir kez daha yardım ister: "Kimlere istiyorsanız siz üstüne bir şeyler yazıp yollayın; İstanbul'a, Ferit'e de lütfen.."

sevengöl sönmez

Fakir Baykurt'un Abidin Dino'ya hayranlığı onunla tanışmadan önce başlamıştır. Ankara'ya gittiğinde bir sergide "hiç kimselere benzemeyen resimlerini" görmüş, çok beğenmiştir. Aynı günlerde Dino'nun yasaklanmış oyunu 'Kel'i de bir solukta okumuştur.

Bir Uzun Yol Şiirler-1, Fakir Baykurt, 184 syf., Literatür Yayıncılık, 2019.

Fakir Baykurt, Abidin Dino ile 1950'lerde Vedat Günyol aracılığıyla tanıştığını yazar 'Dost Yüzler'de.¹ Çiftehavuzlar'daki evin taşlığında oturup sohbet ederler, Vedat Günyol, Fakir Baykurt'un Yücel dergisi için yazdığı henüz basılmayan yazısını okur, Güzin Hanım enstitülü gençler hakkında düşündüklerini paylaşır. Abidin Dino, o günlerde sergisini hazırladığı Balaban'ın resimlerini gösterir. Bu ilk buluşma Fakir Baykurt'ta derin izler bırakır ve 'Bir Uzun Yol' olur.

Fakir Baykurt'un Abidin Dino'ya hayranlığı ise onunla tanışmadan önce başlamıştır. Ankara'ya gittiğinde bir sergide "hiç kimselere benzemeyen resimlerini" görmüş, çok beğenmiştir. Aynı günlerde Dino'nun yasaklanmış oyunu 'Kel'i de bir solukta okumuştur.

İkinci kez yıllar sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün köşkte sanatçılar için verdiği yılbaşı partisinde karşılaşırlar. Baykurt, Dino'nun o akşam hayli üzgün olduğunu söyler. Nedenini o akşam öğrenmediği sıkıntının zamanla artacak siyasal baskıların habercisi olduğunu sonradan fark edecektir.

Araya ülkeler, zamanlar girer ve bu kez ikisi de yurt dışındadır. Fakir Baykurt arkadaşlarıyla birlikte Paris'te ziyaretlerine gider. "Gençlik yıllarını çoktan geride bırakmıştı. Gene de delikanlı gibi giyiniyordu" diye anımsayacaktır Dino'yu. Almanya'ya döndüğünde resimlerine, yazılarına tüm yapıtlarına hayran olduğu Abidin Dino için bir sergi açmak isteğiyle Essen'de neler yapabileceğini araştırmaya başlar.

8 Ocak 1987'de yazdığı mektupta Mayıs'ta Volkhochschule'de açılacak serginin müjdesini verir ve yaptığı planı anlatır.

1-Fakir Baykurt, Dost Yüzler, Literatür Yayınları, Kasım 2018, s. 56

Araya ülkeler, zamanlar girer ve bu kez ikisi de yurt dışındadır. Fakir Baykurt arkadaşlarıyla birlikte Paris'te ziyaretlerine gider. "Gençlik yıllarını çoktan geride bırakmıştı. Gene de delikanlı gibi giyiniyordu" diye anımsayacaktır Dino'yu.

"Güzin Hocanımla birlikte aramızda olacağınız günleri, sizi sıkmayacak ve yormayacak ölçüde programlamak istiyoruz. Buraları biraz gezin, birkaç akşam da yurttaşlarımızla söyleşiye ayrılınsın istiyoruz.

Serginin açılışına raslayan günlerde yayımlanmak üzere kısa bir TV filmi hazırlatma girişimlerimiz var. Sırası gelince size haber vereceğiz. [...]

Aramızdaki işbölümünde, kataloğa girecek portrenizi yazma görevini arkadaşlar bana verdiler. Seve seve yazdım, ama acaba size layık olanı yapabildim mi? Bir bakın, basılınca hoşgörülmecek yanlışlar ve kusurlar varsa beni uyarın."²

Fakir Baykurt kataloğa yazdığı portreye "Çiçek Açan Ressam: Abidin Dino" adını verir ve şunları yazar: "Bir romancı olarak Abidin Dino üstüne neler söyleyebilirim? O yirminci yüzyıl Türkiye'si'nin birçok bakımdan temsilini üstlenebilecek bir insan. Eli fırça tuttuğu kadar kalem tutar. Tiyatro, sinema, yazın, yontu, sanatın türlü dallarında etkinlik gösterdi. Ama en başta ressam."³

Kurtuluş Savaşı, Uzun Yürüyüş, İşkence, Atom Tehdidi resimleri 9 Mayıs-16 Haziran arasında Essen'de izleyenlerle buluşur, açılışın ardından yazdığı mektupta Fakir Baykurt, Abidin Dino'nun ve eserlerinin onları nasıl etkilediğini içtenlikle anlatır:

2-Fakir Baykurt'un Abidin Dino'ya gönderdiği 7 mektup ve 1 şiir SSM Abidin Dino Arşivi'nde korunmaktadır. Ulaşmak için <https://digitalssm.org/digital/collection/abidindino/id/2073/rec/3>

3-Fakir Baykurt, Dost Yüzler, Literatür Yayınları, Kasım 2018, s. 15

Fakir Baykurt kataloğa yazdığı portreye “Çiçek Açan Ressam: Abidin Dino” adını verir ve şunları yazar: “Bir romancı olarak Abidin Dino üstüne neler söyleyebilirim? O yirminci yüzyıl Türkiyesi’nin birçok bakımdan temsilini üstlenebilecek bir insan. Eli fırça tuttuğu kadar kalem tutar. Tiyatro, sinema, yazın, yontu, sanatın türlü dallarında etkinlik gösterdi. Ama en başta ressam.”

“Bizleri Rur Havzası’nda epey uzun beklettikten sonra bir geldin, mucize gibi, inanılması güç, tatlı, sevgi dolu, cömert izler bırakıp döndün, inan, hâlâ içimdeki tokluğu, çevremdeki boşluğu, ya da tam aksi, hâlâ kavrayabilmiş değilim. [...] Albümüne resim çizip imza attığın herkes hep o mucize gibi saatleri konuluyor. İki kişi senin için hemen doğaçtan şiirler yazdı. Bunları aldın okudun sanıyorum. Dayanamadım, bir tane de ben yazdım. Ama azıcık daha pişireyim diye gelecek mektuplardan birinde yollamayı düşünüyorum.”⁴

Mektubun devamında serginin başka yerlere taşınma ihtimalinden de söz eder. Dediği gibi de olur, 1 Temmuz-31 Temmuz arasında sergi bu kez de Gelsenkirchen Adliyesi’nde açılır.

Mektupların arası açılır, sene sonunda Baykurt serginin toplanmasına dair yaşanan sıkıntılarını anlattığı bir mektupta bahsettiği şiiri de gönderir. Baykurt’un hayranlığını ve sevgisini cömertçe sunduğu uzun bir şiirdir bu. Birlikte geçirdikleri günleri de mısralara yedirmiştir, mısralardan oluşan bir portre kaleme almıştır.

“İmza atarken resim yapıyor
Alabildiğine dikkatli
Resim yaparken imza atıyor
Tarihe geçiyor çizgiler kâğıttan
Konulurken de öyle
Hiçbir sözcüğü boşa atmıyor
Atlamıyor. Hiçbir soruyu
Diyorsun aman kesmesin
Resim yapsın sürekli
Konuşsun sürekli
Bitmesin

⁴<https://digitalsm.org/digital/collection/abidindino/id/2341/rec/7>

Fakir Baykurt sanatçılara destek olan, onların şiirlerini, kitap kapaklarını resimleyen, kendisinin de 1960'ta Remzi Kitabevi'nden çıkan 'Efkâr Tepesi' kitabının kapağını çizen Abidin Dino'dan şiir kitabı için resim ister.

[...]

Konuşuyor Abidin Dino kuş öter gibi
Nâzım yola gider gibi
Güzin ders verir gibi
Fakir dinler gibi”⁵

Kısa bir süre sonra Fakir Baykurt sanatçılara destek olan, onların şiirlerini, kitap kapaklarını resimleyen, kendisinin de 1960'ta Remzi Kitabevi'nden çıkan 'Efkâr Tepesi' kitabının kapağını çizen Abidin Dino'dan şiir kitabı için resim ister.

“Bir Uzun Yol' için ben de başvurup beş desen istedim. Bir ay sonra tam 54 tane çizip yolladım. Bir de mektup yazmış: 'Beğen beğendiğini!' diyor. Doğrulup kalkmak isteyen, ama sürekli engellenen bir halkın resimleridir çizdiği.”⁶ Kendisine yapılan bu iyiliği nasıl ödeyeceğini bilemeyen Fakir Baykurt, Dino'nun eleştirilerini de dikkate alır. Desenleri seçmenin ve sayfaya yerleştirmenin zorluğundan bahseder; ama kitabının Abidin Dino'nun desenleriyle çıkacak olması onu çok mutlu etmiştir.

“Çıkacak kitabım için resim konusunu keşke yazmasaydım diye düşündüğüm oldu, mektubu göndermiştim. Cömert gönüllü satırlarınızı okuyunca rahatladım, hem de çok sevindim. Nâzım'dan Gülten Akın'a kadar kimi arkadaşların kitaplarında çizgilerinizi gördükçe içimi tatlı bir gıpta doldururdu. Ben de o mutlulardan olacağım yakında.”⁷

5-<https://digitalssm.org/digital/collection/abidindino/id/2161/rec/4> Bu şiir Ateşdikenleri kitabında da yer almaktadır. Ateşdikenleri, Literatür Yayınları, Ekim 2019, s. 69

6-Fakir Baykurt, Dost Yüzler, Literatür Yayınları, Kasım 2018, s. 60

7-<https://digitalssm.org/digital/collection/abidindino/id/1361/rec/2>

Bir Uzun Yol' 1989'da Ortadoğu Yayınları tarafından yayımlanır. 17 Mayıs 1989'da yazdığı mektupta kitabın Türkiye'de eleştirildiğinden bahseder, eleştirilere üzülmüş olmakla birlikte Abidin Dino'nun desteği ve "kol kanat genişliği" moralini yükseltir

'Bir Uzun Yol' 1989'da Ortadoğu Yayınları tarafından yayımlanır. 17 Mayıs 1989'da yazdığı mektupta kitabın Türkiye'de eleştirildiğinden bahseder, eleştirilere üzülmüş olmakla birlikte Abidin Dino'nun desteği ve "kol kanat genişliği" moralini yükseltir. Bu mektupta kitabı Türkiye'de kendi çevresine gönderdiğini ama ulaştırmak istediği başka kişiler olduğunu yazar, bir kez daha yardım ister: "Kimlere istiyorsanız siz üstüne bir şeyler yazıp yollayıverin; İstanbul'a, Ferit'e [Edgü] de lütfen..."⁸

9 Ekim 1989'da yazdığı ve arşivde bulunan son mektupta da çizimleri paraya dönüştürerek Abidin Dino'ya göndereceğini, kapak resminden yapılan ayırbaşımından söz eder.⁹

2019'da yayımlanan 'Ateşdikenleri'nin de kapağında da bu çizimlerden biri yer almıştır.

Fakir Baykurt, her zaman büyük bir hayranlık duyduğu Abidin Dino'nun video söyleşiler yapmasını; anılarını, tanıklıklarını kayıt altına almasını çok istemiştir. "Resimleri kadar güzel olan yazılı anlatımıyla bunu yapsa, bizler ve gelecek kuşaklar, sürüp giden o uzun yürüyüşte kuşkusuz daha güçlü oluruz."¹⁰

1950'lerde İstanbul'da Çiftehavuzlar'da başlayan tanıklık 1990'larda başka ülkelerde "dayanışma"yla devam ederken bugün bize sanatçı dostluklarının değerini de hatırlatıyor. 'Bir Uzun Yol' da bu dostluğun ürünü olarak edebiyat tarihinde kendine özel bir yer ediniyor.

8-<https://digitalssm.org/digital/collection/abidindino/id/1361/rec/2>

9-<https://digitalssm.org/digital/collection/abidindino/id/2122/rec/1>

10-Fakir Baykurt, Dost Yüzler, Literatür Yayınları, Kasım 2018, s. 62

Cadı avlarının edebi intikamı: Kadınlar Adası

Kiran Millwood Hargrave'nin kaleme aldığı 'Kadınlar Adası' Anıl Ceren Altunkanat çevirisiyle İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. İlhamını 1620 yılındaki cadı avlarından alan metin, feminist bakış açısının edebiyattaki konumlanmasıyla iyi bir örnek olarak okuru bekliyor.

beyza ertem

Kadınlar Adası”, feminist bakışla kaleme alınmış bir roman. İlhamını 1620 yılındaki cadı avlarından alan yazar Kiran Millwood Hargrave, Norveç’in en kuzeydoğusunda bulunan Vardø’de yaşanan fırtına üzerine inşa ediyor metnini...

Anıl Ceren Altunkanat’ın çevirisiyle İthaki Yayınları tarafından yayımlanan “Kadınlar Adası”, feminist bakışla kaleme alınmış bir roman. İlhamını 1620 yılındaki cadı avlarından alan yazar Kiran Millwood Hargrave, Norveç’in en kuzeydoğusunda bulunan Vardø’de yaşanan fırtına üzerine kurguluyor bu uzun hikâyeyi. Fırtınada erkeklerini kaybeden adayı merkeze alarak cinsiyet rollerini, ataerkil düzeni ve kadının kudretini sorguluyor; ırk, din ve cinsiyet üzerinden yapılan her türlü ayrımcılığa temas ediyor.

Hem şair kimliğiyle hem de oyunları ve çocuk kitaplarıyla tanıyoruz Hargrave’i. Oxford ve Cambridge Üniversitelerinde eğitim gören, 1990 doğumlu olması sebebiyle çağdaş dünya edebiyatının genç yetenekleri arasında gösterilen Hargrave’in ilk çocuk kitabı “Mürekkep ve Yıldızların Kızı”nın hem çok satanlar arasında yer almasıyla hem de layık görüldüğü İngiliz Kitap Ödülleri-Yılın Çocuk Kitabı Ödülü’yle İngiltere’de büyük bir başarı yakaladığını söylemek mümkün. Yazarın ikinci kitabı “Her Şeyin Sonundaki Ada” Costa Yılın Çocuk Kitapları Ödülü’ne aday gösterilirken; yetişkinler için yazdığı ilk roman olan “Kadınlar Adası” ise The Times çok satanlar listesine birinci sıradan giriş yaptı, öte yandan Fransa’da Prix Rive Gauche à Paris’te en iyi çeviri roman ödülünü aldı.

‘GERÇEK’ BİR ÜTOPYA

“Kadınlar Adası” bana Estonya’ya bağlı Kihnu Adası’nı anımsattı. Kihnu’da, yaklaşık 400 kadın yaşıyor ve balıkçılıkla uğraştıkları için uzun zamanlar denizde olan erkeklerin yokluğunda bütün düzeni kadınlar sağlıyor. Bu nedenle Kihnu’nun adı kaynaklarda “feminist ada” olarak da geçmekte. Hargrave’in romanında ise işler biraz

Yazarın feminizmi, erkekleri neredeyse büsbütün reddeden görüntüsüyle ve kadından kadına farklılık gösteren yaklaşımıyla ütopyik bir nitelik taşımakta. Öte yandan, Hargrave'in başka bir dünya hayali kurduğunu ve bu dünyada ön yargılara ve ayrımcılığa yer olmadığını görüyoruz.

farklı. Yazarın feminizmi erkekleri neredeyse büsbütün reddeden görüntüsüyle ve kadından kadına farklılık gösteren yaklaşımıyla ütopyik bir nitelik taşımakta. Öte yandan, Hargrave'in başka bir dünya hayali kurduğunu ve bu dünyada ön yargılara ve ayrımcılığa yer olmadığını görüyoruz.

Hikâyeye göre fırtına, denize açılmış kırk erkeği yutuyor. Ölülerini toprağa verdikten sonra ise adada kadınların hâkimiyet başlıyor. Fakat bu durum uzun sürmüyor, adaya düzeni sağlama için bir vekil tayin ediliyor: Absalom Cornet. Bu vekilin geliş amacı, Kuzey adalarında "cadı" kimliği taşıyan herkesi cezalandırmak. Ceza sistemi ise oldukça acımasız. Böylece adada daha önce benzeri yaşanmamış günler yaşanmaya başlıyor. Vekilin uygulamalarını destekleyenler ve kadınların sağladığı eski düzenden memnun olanlar arasındaki gerilim gittikçe artıyor. Ada kadınları arasında anlatıcının özellikle odaklandığı Maren'in ve onun fırtınada yitirdiği kardeşi Erik'in eşi Diinna'nın ayrı bir yeri var. Ayrıca vekilin eşi olarak adaya gelen Ursa, kitabın en önemli figürlerinden biri. Eşinden herkes kadar korkması ve Maren'le kurduğu bağ dikkate değer.

"Vardø bir ada; liman adanın bir kıyısından ısırilıp koparılmış gibi, diğer kıyılar teknelerin denize inemeyeceği kadar yüksek ya da kayalık. Maren acıyı öğrenmeden önce ağları öğrenmişti; sevgiyi öğrenmeden önce rüzgârları. Yazın annesinin elleri balık pullarıyla yıldız yıldız lekeli olur; tuzlanıp kuruması için dışarı asılan balıklar beyaz kundak bezlerine benzer, kimisi rengineyi derisine sarılıp çürümesi için toprağa gömülürdü.

Kadınlar Adası , Kiran Millwood Hargrave, Çev: Anıl Ceren Altunkanat, 320 syf., İthaki Yayınları, 2021.

“
Yazar Hargrave, kadının kadına duyduğu sevgiyi de romanına dahil etmiş. Bir diğer deyişle bir kadını en iyi bir kadının anlayabileceği fikrinin altını çizmiş. Vekilin eşi Ursa ve anlatıcının odağındaki Maren arasındaki yakınlık, romanın ana damarlarından biri.

Babası denizin onların yaşam şekilleri olduğunu söylerdi. Her zaman onun verdikleriyle yaşamış, zamanı geldi mi denizde ölmüşlerdi. Ama fırtına onu bir düşmana çevirdi; şimdi gitmekten söz ediliyor.” (s. 19)

“Annem, Andrea ve beni yetiştiren tüm kadınlar için...” diyor kitabın hemen başında Hargrave. Romana ruhunu üfleyen de bu kadın vurgusu. Tam da bu nedenle yine feminist yöntemle kaleme alınmış olan “Ben, Kirke” ve “Kızların Suskunluğu”na benzetiliyor “Kadınlar Adası”. Bahsi geçen anlatıların ortak özelliklerinden biri de, tarihsel/mitolojik anlatıları edebî eser formatında yeniden üretmeleri ve arka planda kalmış olanların hikâyelerine odaklanmaları. Bu açıdan baktığımızda, “Kadınlar Adası” yaşanmış bir fırtınaya ve bir dönemin meşhur cadı avlarına dayandığından, yine diğer anlatılarla arasında bir ilişki kurulabilir; fakat bu kitapta diğerlerinde olduğu gibi Yeni Tarihselciliğe temas eden bir “yeniden yazım anlayışı” görülüyor.

Fırtınanın, adada kadın hâkimiyetini başlatması sebebiyle, kurguyu harekete geçiren kuvvet olduğunu söyleyebilirim. Kitabın ilk sayfalarında fırtınayla atılan düğüm, ilerleyen sayfalarda bu fırtınanın nasıl ortaya çıktığı araştırılırken çözülüyor ve bu süreç cadı avlarına varan bir soruşturmayı da kapsıyor. Yazar, böylece bir kimlik olarak cadılık meselesine ve belli başlı geleneksel ritüellere temas ediyor. Henüz fırtına adanın yerlileri arasında tartışılırken bile doğaüstü görüntülerden/güçlerden ve büyüden bahsediliyor:

“Neden balığa çıkmadılar?” diyor Sigfrid. ‘Ki-berg büyük balık sürüsünü görmedi mi?’ Edne kafasını iki yana sallıyor. ‘Ne sürüyü ne bali-

Peşlerinden gidiyor, kalabalık arkadan iterek safları sıklaştırıyor, yanlışlıkla Maren'e ve Kirsten'i tutan muhafızlara denk gelen tükürükler ve tekmeler savuruyor ve süreklitisiyor, inliyor ve haykırıyorlar: Cadı! Cadı! Cadı! Bu toplanmış kalabalığın çoğu yabancı, tanımadıkları, kendilerine hiçbir zararı dokunmamış bir insana haykırıyorlar. Maren'e paniğe kapılmış bir rengineyiği sürüsünü anımsatıyorlar.”

nayı.' 'O halde bizim için gönderilmişti,' diye fısıldıyor Toril; korkusu mırıltı dalgalarıyla kilisenin sıralarına yayılıyor. Kehanetler ve abartılarla dolu bu sohbet kutsal bir yer için çok dünyevi ama kimse dedikodunun cazibesine direnmiyor.” (s. 23)

LAPONLAR VE CADI AVLARI

Kitabın girişinde Norveç'e ve Vardø, Finnmark'a ait haritalarla birlikte bir Finnmark hükmü yer almakta. Kralın emriyle kayıtlara geçen bu hükme göre, “Eğer bir büyücü ya da inançlı bir erkek Tanrı'dan, Kitabı Mukaddes'ten ve Hıristiyanlıktan vazgeçer, kendini şeytana adarsa canlı canlı yakılacaktır.” Bu hükümlerle birlikte romanın ilk bölümünde yer alan Vardøhus Bölgesi Beyi'nin vekile yazdığı mektup, cadı avlarına işaret eden ilk belirtiler. Bu mektupta adanın bulunduğu bölgede “Şeytan'ın kokuşmuş soluğunun hissedildiği” kaydedilirken aynı zamanda kötülüğü yayan yerel bir topluluktan da bahsediliyor: Laponlar. Sámiler ya da Laponlar, Norveç ve İsveç'in Kuzey Kutup Dairesi içindeki bölgelerinde eski zamanlardan beri yaşayan bir etnik grup. “Kadınlar Adası”nda Diinna temsil ediyor onları.

Romanda Diinna'nın bir Sámi olduğu vurgulanırken Lapon büyüleri ve Lapon ritüelleriyle ilgili ayrıntılar da bulunuyor. Kirsten'in pantolon giymesinin hoş karşılanmaması, Diinna'nın ölüleri gömmek için huş kabuğundan yapılmış kumaşlar getirmesi, ölülerin başında davul çaldırması ve böylece kapıların ölümlere açılacak olduğuna inanması gibi. Öte yandan Diinna'nın ölen eşi Erik'in annesi kendisine bir torun vermesine rağmen sevmiyor onu, çocuğunu Sámilerin inanışlarına göre yetiştireceğini düşünüyor, Diinna'yı her fırsatta kimliği

Hargrave, romanının sonunda yer alan “Tarihi Not” başlıklı bölümde, cadı avlarından ve mahkemelerinden söz etmiş, kurgusuna can veren gerçekliğe değinmiş. Dört yüz yıllık bir mesafeden bile birçok şeyin kendisine tanıdık geldiğini kaydeden yazar, insanlığın yüzyıllardır değişmeyen/değiştirilemeyen meselelerini de işaret etmiş böylece.

üzerinden aşağılıyor. Aynı evde yaşayanların bile tepkileri böyleyken vekilin gelmesiyle Laponlar için ölüm çanları çalmaya başlıyor. Diinna kendisi gibi kiliseye gitmeyenlerin ve inanışlarına göre yaşayanların -yalnızca zararsız bazı ritüellerde bulunsalar da- cadılıkla suçlandığı ve yakılarak öldürüldüğü söylentisinden sonra çocuğunu da alarak kaçmaya karar veriyor. Bu sırada Maren’e söyledikleri insanın insana bakışını apaçık ortaya koyması bakımından mühim:

“Burası bir çocuğa uygun değil. Havaya, ağaçlara ihtiyacı var ve ona kırık, yarım kalmış bir şeymiş gibi bakmayan insanlara ihtiyacı var.” (s. 245)

Yine Laponlara nasıl yaklaşıldığına örnek olarak vekil ve eşi Ursa’nın Lapon ritüelleriyle ilgili konuşmalarını alıntılatalım:

“İskoçya’daki kralımız, Kral James cadıları belirlemek ve sınamak üstüne bir kitap yazdı ancak Laponları yakalamak gayet kolay. Gerilmiş deriden davulları var, onları çalarak şeytanları çağırıyorlar.’ Haç çıkarıyor ve Ursa teninin altında buz gibi bir akış hissediyor.

‘Şeytanlar mı? Bunu yapabilirler mi?’

‘Elbette, bir rahip nasıl Tanrı’ya seslenirse öyle,’ diyor Absalom usulca. ‘Eski zamanlarda, Kral Christian’ın emirlerinden önce böyle aletleri yok etmeleri konusunda yasa tarafından mecbur bırakılmamışlardı bile. Moe mektubunda bir tane ele geçirdiklerini yazıyor – bir şeyleri serbest bırakmaktan korkup yakmaya cesaret edememişler.’” (s. 180)

Kadınlar Adası”, özellikle ayrımcı muamelenin köklerini eşeleyen ve bu muameleye maruz kalanların konuşmasına imkân tanıyan kurgusuyla, benzer meselelere kafa yoran her okurun beğenisini kazanacak bir kitap.

Yazar Hargrave, kadının kadına duyduğu sevgiyi de romanına dahil etmiş. Bir diğer deyişle bir kadını en iyi bir kadının anlayabileceği fikrinin altını çizmiş. Vekilin eşi Ursa ve anlatıcının odağındaki Maren arasındaki yakınlık, romanın ana damarlarından biri. Öte yandan bu ilişki, vekilin kötü imajını da besliyor. Adanın cezalandırılan kadınlarına gelince... Onlar, romanın başında şahitlik ettiğimiz fırtınayı yaratmakla ve onlarca erkeği öldürmekle suçlanıyorlar. Yani büyüyle. Maren ve Ursa'nın bu suçlamalarla ilgili tepkileri ve zaman içinde şekillenen fikirleri dikkate değer.

“Peşlerinden gidiyor, kalabalık arkadan iterek safları sıklaştırıyor, yanlışlıkla Maren’e ve Kirsten’i tutan muhafızlara denk gelen tükürükler ve tekmeler savuruyor ve sürekli tıslıyor, inliyor ve haykırıyorlar: Cadı! Cadı! Cadı! Bu toplanmış kalabalığın çoğu yabancı, tanımadıkları, kendilerine hiçbir zararı dokunmamış bir insana haykırıyorlar. Maren’e paniğe kapılmış bir rengineyiği sürüsünü anımsatıyorlar.” (s. 279)

Hargrave, romanının sonunda yer alan “Tarihi Not” başlıklı bölümde, cadı avlarından ve mahkemelerinden söz etmiş, kurgusuna can veren gerçekliğe değinmiş. Dört yüz yıllık bir mesafeden bile birçok şeyin kendisine tanıdık geldiğini kaydeden yazar, insanlığın yüzyıllardır değişmeyen/değiştirilemeyen meselelerini de işaret etmiş böylece. “Kadınlar Adası”, özellikle ayrımcı muamelenin köklerini eşeleyen ve bu muameleye maruz kalanların konuşmasına imkân tanıyan kurgusuyla, benzer meselelere kafa yoran her okurun beğenisini kazanacak bir kitap.

Yaşamın ve ölümün kıyısında bir dans

Michel Leiris'in 'Boğa Güreşinin Aynası' kitabı Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından yayımlandı. Leiris'e göre boğa güreşinin tılsımlı bir yanı var; saygısız bir mücadele sonunda zafer denemeyecek bu edim, hem matador hem de boğa için düşme veya ölüm riski taşıyor.

ali bulunmaz

Michel Leiris'in
'Boğa Güreşinin
Aynası' kitabı
okurla buluştu.

1990'daki ölümünün ardından, Claude-Levi Strauss'un "yirminci yüzyılın en önemli yazarlarından" dediği Michel Leiris, paranteze alınan yaşam öykülerinin metinlere bir şekilde dâhil edilmesi gerektiğini savunmuş ve bunu kendi kitaplarında uygulamıştı.

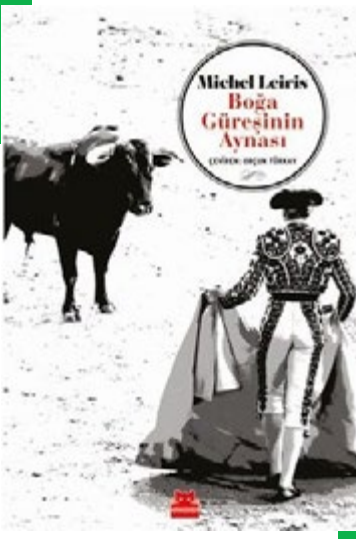
Küçükken yaşadığı travmaları ve yakınlarının kendisini aşağılamasını hiç unutmayan Leiris, Özellikle 'Erginlik Yaşında bunlarla hesaplaşmıştı. Kötü anılarıyla birlikte, iki savaş arası dönemde ve 1945 sonrasında gözlemlediği bunalımların etkisiyle kaleme aldığı metinlerde, çocukluk düşü olan bir matador edasıyla hatıralarına saldıran Leiris, geçmişin değiştirilemeyeceğini fakat gelecek için aynı şeyin söylemeyeceğini anlatmaya uğraşmıştı.

Leiris'in, "saldırganlığını" teorik çerçeveye oturttuğu 'Boğa Güreşinin Aynası'; boğa ve güreşçi arasındaki ilişkinin tehlikeli ve erotik tarafını yorumladığı bir metin aynı zamanda.

'KÖTÜCÜL BİR AYNA'

Leiris'e göre boğa güreşinin tılsımlı bir yanı var; saygısız bir mücadele sonunda zafer denemeyecek bu edim, hem matador hem de boğa için düşme veya ölüm riski taşıyor. Kendisiyle yapılan söyleşilerden birinde, boğa güreşini tangoya benzeten Leiris, boğanın ve matadorun "dansını" şiddetli bir aşk diye nitelemişti.

Boğa güreşi sırasında pelerinin aldaticılığı, yazara göre yaşam mücadelesini çıkarıyor ortaya: Her iki taraf için de geçerli olan bu durumda, boğanın ve güreşçinin karşısında, ölüm kalım dansının yansıdığı "kötücül bir ayna" beliriyor.

Boğa Güreşinin Aynası,
Michel Leiris, Çevirmen:
Orçun Türkay, 52 syf.,
Kırmızı Kedi Yayınevi, 2021.

Leiris'in,
“saldırganlığını”
teorik çerçeveye
oturttuğu ‘Boğa
Güreşinin Aynası’;
boğa ve güreşçi
arasındaki ilişkinin
tehlikeli ve erotik
tarafını yorumladığı
bir metin...

Söz konusu yansıma ise Leiris’e göre gerçekliğin, deneyselliğin ve nesnelliğin dar kalıplarını yıkıp geçmek için bir başkaldırıyı tetikliyor. Bu isyanın özünde, yazarın ifadesiyle bir aydınlanma bulunuyor: “Boğa güreşi sanatı, özellikle erotik etkinlikle ilişkileri açısından çözümlendiğinde, tahmin edebileceğiniz üzere, bir tür yakınlık ya da benzerlik duygusu yarattığı ölçüde benliğimizin kimi karanlık yanlarını bize gösteren; duygusal güçlerini, duygularımızın önceden nesnelleştirilmiş, sanki baştan belirlenmiş görüntüsünü birer ayna gibi içlerinde gizlenmelerinden alan o aydınlatıcı olguların görünümüne bürünecektir.”

SANATIN VE SPORUN ÖTESİNDE

Leiris’e göre boğa güreşi; trajikliği, törenselliği, ölümü ve yaşamı barındırmasıyla spordan öte bir anlam taşıyor. Diğer yandan, sanatın da ötesinde; dramatikliği, ritmi, içtenliği, ciddiyeti, amaca yönelik eylemlerin bütünü barındırması, tehlikeleri ve zıtlıkları bu yönünü güçlendiriyor.

Yazarın deyişiyle boğa güreşi, “kafamızdaki güzellik kavramının tedirgin edici bir görüntüsünü verebilir bize (...) gerçek boğa güreşine sözcüğün dar anlamıyla bir spor ya da sanat uğraşı olarak bakılamaz çünkü hiçbir sanat, asla bu denli kesin ve hoyrat öğelerle sürdürmemiştir varlığını.”

Leiris, bir boğa güreşinde, boğanın ve matadorun, karşısındakine tehlikeyle dokunduğunu ve sürtündüğünü söylüyor. Bu eylemler karşılıklı bir kışkırtmaya, dolayısıyla erotik bir yakınlık ve uzaklaşmaya denk geliyor. Yazar buna, kısa süren bir “kaza dizisi” diyor: “İnsan hâlâ yaşar, boğa da yine çevresinde onu sarıp sar-

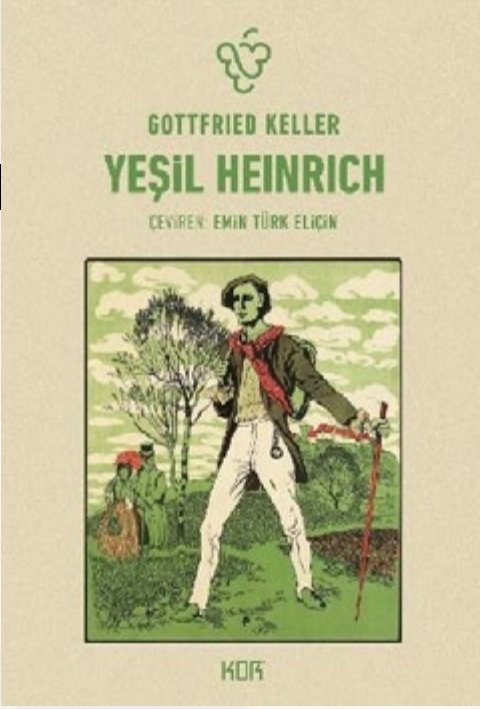
Leiris'e göre boğa güreşinin tılsımlı bir yanı var; saygısız bir mücadele sonunda zafer denemeyecek bu edim, hem matador hem de boğa için düşme veya ölüm riski taşıyor. Kendisiyle yapılan söyleşilerden birinde, boğa güreşini tangoya benzeten Leiris, boğanın ve matadorun "dansını" şiddetli bir aşk diye nitelemişti.

malar. Birden büyü bozular: Gitgide daha ısrarlı okşayışlardan sonra iki partner ayrılır, artık birbirlerine yabancıdırlar. İşte o anda kalabalık arasında bir alkış tufanı kopup her şeyi taçlandırır..."

Yakınlaşma ve uzaklaşmalar, kılıç darbesine kadar sürüyor; iki sevgilinin şiddetli birlikteliği ölümle sonlanıyor: Boğa ölünce düzen yeniden kurulur, her şey yerli yerine oturur" diyor Leiris.

Boğa güreşini sanatı aşan bir sanat, sporun ötesinde bir spor, aşk, erotizm, trajedi, dram ve keskin bir gerçeklik diye niteleyen; güreşe, boğa ile matador arasındaki gerilimli ilişki diyen Leiris'in tasvirleri ve yüceltmeleri dışında bir seçenek daha mevcut: Eduardo Galeano'nun yaptığına benzer şekilde, matadorun değil de boğanın tarafını seçmek...

Yeşil Heinrich

Yazar: **Gottfried Keller**
Çevirmen: **Emin Türk Eliçin**
Yayınevi: **Kor Kitap**
Sayfa Sayısı: **762**

SUAT DERVİŞ

İKİ KADIN İKİ AŞK

İki Kadın İki Aşk

Yazar: **Suat Derviş**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **216**

Tuz Lekesi

Yazar: **Yusuf Kurtuluş Türkoğlu**
Yayınevi: **Hayal Kitap**
Sayfa Sayısı: **88**

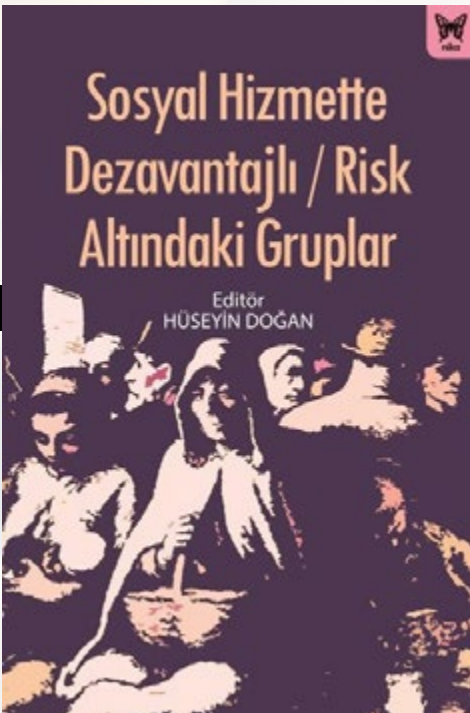
Gömdüğümüz Hayat

Yazar: **Allen Eskens**
Çevirmen: **Ergin Özler**
Yayınevi: **Kitap Kurdu Yayınları**
Sayfa Sayısı: **288**

Çevrimiçi Dünya

Derleyen: **Nurgül Bekar**
Yayınevi: **Nika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **456**

Sosyal Hizmette Dezavantajlı

Editör: **Hüseyin Doğan**
Yayınevi: **Nika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **248**

Covid-19 Salgını

Derleyen: **Hatice Çelik, Emre Demir**
Yayınevi: **Nika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **408**

Cumhuriyet ve Antropoloji

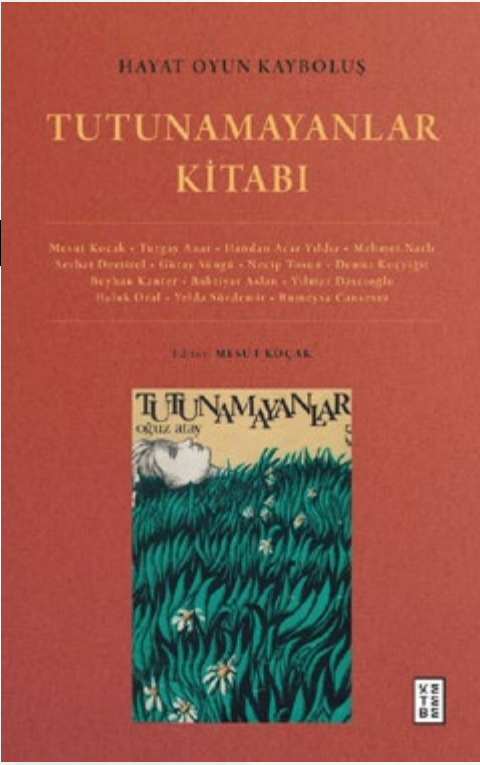
Yazar: **Zafer Toprak**
Yayınevi: **İş Bankası Kültür Yayınları**
Sayfa Sayısı: **624**

Olmayan Şeyler

Yazar: **Gökhan Yücel**
Yayınevi: **Karakarga Yayınları**
Sayfa Sayısı: **168**

Hayat Oyun Kayboluř

Yazar: **Mesut Koçak**
Yayınevi: **Ketebe Yayınları**
Sayfa Sayısı: **296**

Uykunun Şifalı Gücü

Yazar: **W. Chris Winter**
Çevirmen: **Firdevs Çağlar**
Yayınevi: **Ketebe Yayınları**
Sayfa Sayısı: **304**

— KLASİK —
SIRADAN
ŞEYLERİN
FISILTISI

Sıradan Şeylerin Fısıltısı

Yazar: **E. T. A. Hoffmann**
Çevirmen: **Mehmet Ali Sevgi**
Yayınevi: **Ketebe Yayınları**
Sayfa Sayısı: **430**

E. T. A. Hoffmann

Türkçesi: Mehmet Ali Sevgi
Sesli: İncelemeler'in
Sesli ve Sesliyle

Sessizlik Partisi

Yazar: Ümit Güçlü
Yayınevi: Ketebe Yayınları
Sayfa Sayısı: 80

Son Senfoni

Yazar: Robert Seethaler
Çevirmen: Regaip Minareci
Yayınevi: Timaş Yayınları
Sayfa Sayısı: 128

Karanlığa Kalma

Yazar: Tuğrul Keskin
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı: 240

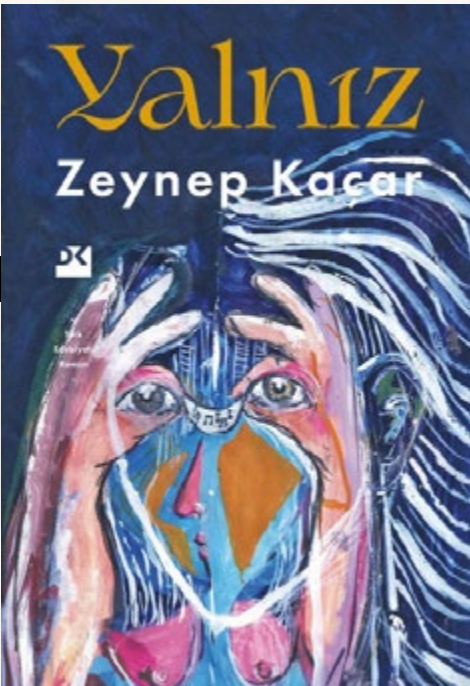
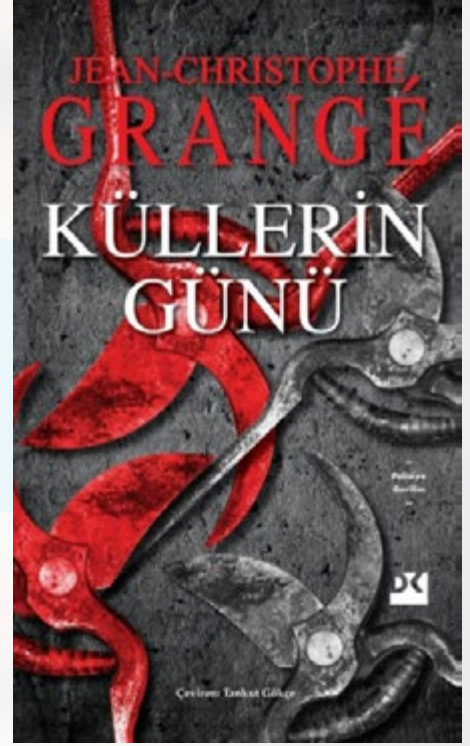

Kayıp Hafızanın İzinde

Yazar: Pinar Yıldız
Yayınevi: Metis Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 240

Küllerin Günü

Yazar: Jean-Christophe Grangé
Çevirmen: Tankut Gökçe
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 280

Yalnız

Yazar: Zeynep Kaçar
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 216

Herkesten Uzakta

Yazar: **Kadir Işık**
Yayınevi: **Notos Kitap**
Sayfa Sayısı: **120**

Balıklar da Öpüşmüyor Artık

Yazar: **Dodan Özer**
Yayınevi: **Mona Kitap**
Sayfa Sayısı: **162**

Gidiş

Yazar: **Serhat Uyumaz**
Yayınevi: **Notos Kitap**
Sayfa Sayısı: **102**

BERKAN M. ŞİMŞEK

CANIM ŞEYTAN

ALFA

ROMAN

Canım Şeytan

Yazar: **Berkan M. Şimşek**
Yayınevi: **Alfa Yayınları**
Sayfa Sayısı: **378**

Yeryüzüne Bakan Teleskop

Yazar: **A. Orçun Can**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **156**

AKLIMIN AYNALI ÇARŞISI

DEVİRİM YAKUT

Aklımın Aynalı Çarşısı

Yazar: **Devrim Yakut**
Yayınevi: **Küsurat Yayınları**
Sayfa Sayısı: **190**